

دُرَرُ الْيَمَانِ

مجلد اول

(تالیف مفید)

روحیه ہمنستان شہادت و شرف و نو بادرہ گلستان سعاد و سیادت

احمد المصیب و الادیب الاریب

ایک محمد حیدر سلمہ اللہ تعالیٰ

بابہ شام سکرم رضا
ALIM UNIVERSITY
PUBLISHER

Shahid, Ahmad, Ali, A. L. B. (Aligi)
(Rajad, Sapioris, Jind)

مطبع انوار اسلام آباد

۸۱۲۳۴۵۶۷

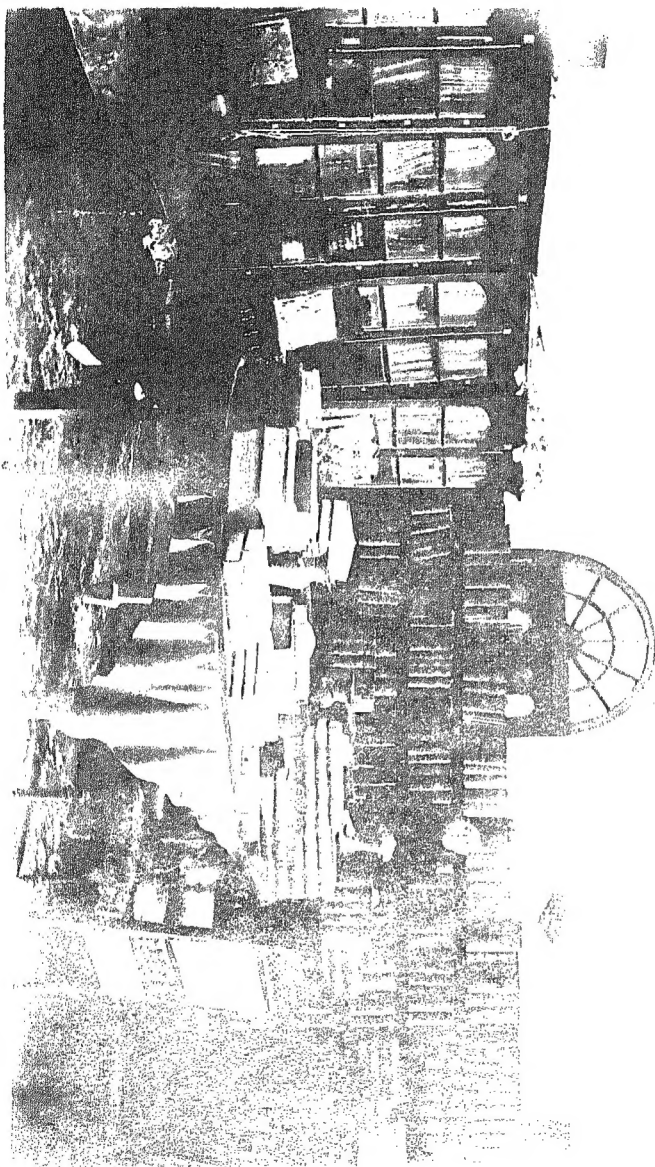
M.A.LIBRARY, A.M.U.

PE7472

IN MEMORY OF
SHEIKH MUHAMMAD ALI RAHMAN, A. M. A.
D. D. 1311 / 1312
PRESENTED TO
MUSLIM UNIVERSITY
BY HIS SON
Fahid, Ahmed, M. A. LL. B. (Alig.)
(Retd. Sessions Judge)

مجلسه در کتبخانه قزوین
مجلس جامع علمیه قزوین

لَنْ أَغْلِي ثَمَرَاتٍ تَسْتَلِدُ مِنْهَا السَّيَّةُ الْمَلَامُ وَأُطْلِبُ نَعْمَاتٍ
تَلْعَنُ بِهَا سَوَاءُ أَجْعُ الْكَلَامُ حَمْدُ اللَّهِ الَّذِي شَهِدَ
سَيِّفُ الْأَنْشِقَاءِ وَالْأَصْطِلَامِ عَلَى الْعَبْدَةِ الْأَعْصَامِ وَالْكَفَّةِ
الْأَعْصَامِ وَأَمَّا يَنْ قَلَادِيدُ تَعْلُقُ فِي أَعْنَاقِ خَرَائِدِ الْبَيَانِ
وَأَحْسَنَ حُلِيِّ تَنْسُجُ بِهَا عَرَائِسُ الْبَيَانِ نَعْتُ سُرُودِهِ
الَّذِي أَضَاءَ بَابَ الْأَفَاقِ مِنْ مَنَادِيلِ الْهَدَايَةِ وَالْأَشْرَادِ
قَطَعَتْ الْأَمْرَ مِنْ أَوْ سَاخِ أَهْلِ الْغَوَايَةِ وَالْعِيَادِ
وَيَهَامَةُ الدَّالِّينَ عَلَى خَيْرِ الْمَسَالِكِ الْمُسْتَضَى بِأَنْوَارِهِ
ظُلُمَاتِ الْحَوَالِكِ الْمُتَقِدِّينَ لَاؤِي لِيَا يُهْمُ مِنْ مَهَادِي
الْمَعَالِكِ النَّاهِجِينَ لَا فَضْلَ الْمَنَاجِمِ وَالْمَدَائِمِ لَعْنُ
صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ جَمْعِينَ صَلَوَاتُ دَائِمَةٍ نَامِيَّةٍ بَاقِيَةٍ إِلَى
يَوْمِ الْقِيَامِ - أَلْفِي ثَنِيَّةٍ صَدُودِ الْأَخْيَارِ الْكَرَامِ وَرَغْمُ نَافِ الْأَعْدَاءِ
اللَّيَامُ

اما بعد عرض میکند بنده احترامید محمد حیدر الحسنی الحسینی الادریسی
 ابن جناب مستطاب سید اعجاز حسین صاحب قبله ظلہ العالی
 مادام الا ایام واللیالی

که افراد خاندانم از قدیم الا ایام صاحبان سیف و قلم بوده اند و گمان می برم که
 با یکی دو دمان ما سئ محترم که از عرب و عجم بسوئے هند قدم زده اند - و اینجا
 سکونت و توطن اختیار کرده اند همه صاحبان سیف و قلم بوده اند ازین سبب
 در قیام من به گلبرگه که مسقط الراس بنده است و شهریت مشهور در ممالک محروسه
 سرکار عالی بر من شعور رسیدم و دیدم عقل سلیم و چشم فهم مستقیم از خواب غفلت
 به نظاره کونات جهانی بر کشودم - والد ماجدم اولاً مرا به جانب تحصیل زبان
 عربی متوجه ساختند - چرا که احکام الهی و ارشادات نبوی و اعتقادات
 مذہبی در همین زبان می باشد در همین زبان اخلاق قوی در وایاست
 قدیم مروج است علاوه برین زبان عربی از فلسفه و حکمت و فنون لطیفه
 مملو است -

شخصی که تحصیل زبان عربی میکند - تربیت دل و دماغش و ارتقا در خیالاتش
 بدرجہ بلند و رفیع میشود که تحصیل السنه دیگر مردجه عالم بیچ اصناف در قابلیت عام
 ادبی تواند کرد - بجز چند علوم جدید که به سائنس حالیه موسوم اند که تحصیل
 آن بطور مخصوص لازم است -

اعتقاد اینست که زبان عربی خیل وسیع و فصیح است و اکتساب تحصیل زبان
عربی تحیل انسانی را از لطافت آراسته می سازد. و ربمای آموزد که جذبات
گوناگون انسانی را چگونه بطور صحیح و مطابق واقع بیان کنیم. و بیان خود را
بچه قسم موثر سازیم و تصور اخلاق انسانی را با خط و خال زیبا بچه وضع تقدیم
نماییم. ازین سبب زبان عربی از دیگر اسننه عالم گوی سبقت ربوده است
این امر نزد همه کس مسلمست که زبان هر قدر وسیع تر باشد همان قدر پاینده
ادبش بلند تر و رفیع تر خواهد بود. علماء اسننه شرقیه و غربیه ازین بداهت هرگز انکار
نمی توانند کردشان ادب زبان عربی بر مقابله اسننه دیگر کم نیست بلکه زیادهست
اطلاع از فن ادب هر زبان قوت ناطقه را زیاد و موثر می کند و همین کمال لفظ است
که افضلیت انسان را ثابت می نماید.

پس هر شخصی لازم است که اولاً در زبان مادری خود آنقدر قدرت پیدا کند که
به کمال خوبی و لطافت در روانی و سلاست هر گونه جذبات خود را در آن بتواند
آلها کند و تا وقتیکه در فن ادب زبان خود قابلیت آینه شخص بهیم نرساند این
قدرت را حاصل نتواند کرد. ظاهراًست که زبان مادری مسلمانان هند اردو
است و زبان اردو بدون اطلاع کامل از زبان عربی و فارسی فصیح و صحیح
نمی شود. علی العموم هر شخص که زبان مادری او اردو باشد تا وقتیکه ذوق سلیم و حفظ وافر از
زبان عربی و فارسی نداشته باشد بلا تکلف و بطور صحیح در زبان اردو نوشتن نخواهد گفتگو
کردن بر دخیل شود و شکل بگیرد پس علی الخصوص بر هر مسلمان که ساکن هند است و زبان مادری
او اردو است واجبست که زبان عربی و فارسی را تحصیل کند زیرا که دیده می شود روز به روز

رسیده است که تحصیل زبان انگریزی بدوین زبان لاطینی دیونانی
کالی نگر دو پایه اعتبار و ثوق لائق تجیه و تمجید نمی شود - و همچنین
بے تعلقی و بے ذوقی و نا آشنایی بدوین فارسی بکار نیاید -

هر کس که از ادب عربی واقف و صاحب ذوق سلیم است - لامحاله
و چار و ناچار تسلیم خواهد کرد که قرآن کریم مخزن فصاحت و بلاغت است
بعد از آن ارشادات نبوی و شان و عظمت کلام سید البشر صبیح و بلبلیم
کرده شده است - بعد از فصاحت و بلاغت کلام ربانی و ارشادات

حضرت رسالت پناهی فصاحت و بلاغت منحصر در کلمات امام بهام علی
ابن ابی طالب علیه السلام است چنانچه آن حضرت صلی الله علیه و آله
و سلم فرموده است که انا مدینه العلم و علی بابها - اخی من
خوبی و عداوت و شیرینی که در کلمات طیبات امام بهام یافته می شود

در کلام دیگر نیست و این قول صدق است که کلام الامام امام اکلام
کلام حضرت علی ابن ابی طالب نظیری ندارد و هیچ کس در زبان عربی

بر اخلاق و صفات انسانی به مقابل آنحضرت علیه السلام خاصه فرسائی
نمی تواند کرد - این خاصه و خوبی آنحضرت علیه السلام است که مضامین

مهمتر ایشان اخلاقی را به چنان اختصار و دلائل و برایین ادا می نماید
و ادواتش به درجه عبرت انگیز و نصیحت آمیز است که معلوم می شود

که این اعجاز است - بقول سید رضی اعلی الله مقامه -
اما کلامه علیه السلام فهو البحر الذي لا يسا حلق الحبحم الذي يحا

شعر

اُولَئِكَ اَبَا فِي فِجْنِي بَشَاهِمُ ۝ اِذَا جَمَعْتُنَا بِاجْرٍ رَاجِعًا مَّعِ
غرض جو اهر زوایر کلمات حضرت علی علیه السلام کا تھت الیاقوت و لہذا
متقن بہ مغلط و کت تا بعد اعجاز ریدہ در اثناء مطالعہ کتب ادبیہ
ہر جا کہ یافتہ بر دہستم وہ تلاش بیا ر این غزا الان مرغزار فصاحت و
بلاغت ہر جا کہ نظم افتادند در دام تحریر مقید ساختم۔

اَلْعَمِيْدُ وَالْكِتَابَةُ قِيْدُهُ ۝ اَقِيْدُ صَيُّوْدُكَ بِالْجِہَالِ الْوَاقِفُ
فَمِنْ اِلْحِقَاقَةِ اَنْ تَعِيْدُ غِيَا لَه ۝ وَ كَيْدُهَا بَيْنَ الْخَلْدِ قِيْدُهَا لَقِيْدُ
غرض این کلمات لہیات از مقامات مختلفہ پنجا پنجا جمع کردم و ہفتاری
ترجمہ اش نمودم و بر اصول حروف تہجی ترتیب دادم و نامش را
در التیاج ہنادم۔ چہ عجیب کہ ہم عمران من این رسالہ و جیزہ را ہر گاہ
مطالعہ کنند بہرہ اندوز شوند و چہ عجیب کہ این تالیف برائے
ناظرین کرام ہم سودمند باشد اگر چہ کلام بلاغت نظام امام ہمام علی ابن
ابی طالب علیہ السلام نہ صرف در ممالک اسلام بلکہ در سلسلہ اقوام
دیگر نیز ترجمہ شدہ است چنانچہ در ۱۲۲۶ء و ۱۲۲۷ء و ۱۲۲۸ء کہ از اکابر علماء
انگلش است در ایڈن برگ ترجمہ کردہ سنسکر آف علی نامش نہادہ
است لا سبب او شرف تقدم بر ما حاصل کردہ است۔

فَلَوْ تَمَّ مِثْلُهَا بَلِيَّتُ صَبَابَةٍ ۝ يَسْعَى شَفِيْتُ النَّفْسِ قَبْلَ الْقَدَمِ

وَلَا كُنْ مِثْلَ قَبْلِي فَهِيَ لِی الْبُسْكَا ۖ بِمَا كَانَتْ الْفَضْلُ الْمُسْتَقْدَمُ
 اما فخری کنم که در زمان مسعود و محمود بادشاه علم دوست و علم پروری
 چشم گشوده ام در این ملک ابد آیت از زلال آن سرچشمه های علم و
 فضل و فنون خاص و عام را سیراب فرموده - بقول سعدی -
 سزد گردوش بنارم چنان که سید بدوران نوشیران
 فرزند دایه ملک دکن از اقطاع عالم اهل فضل و کمال را پائے
 تحت خود دعوت نموده آنها را از حقیق بذل و عطا ستر میفرماید
 و از هر گوشه هند بجم پروری این بادشاه و بجای اعتراف کرده میشوید
 در این زمان حیدر آباد فرخنده بنیاد مرکز صاحبان علم و فضل گردیده
 است و اهل کمال بر فن موجود - این همه نتیجه فیاضی و قدر دانی آن
 شاه مجاهد است که در عطا و احسان و فیضان نظیری ندارد و چنانچه
 بالغ بر هشتاد لک روپیة سالانه بجهت تعلیم نو نهالان ممالک خود بانهض
 قوم و مذیب اختصاص داده است - داد خود نیز از اهل علم و کمال
 است که مثلش در چار دانگ عالم پیدا نیست - بادشاه هست که روایا
 داد و دوش او مشهور عالم است - بر صفحه عالم لکی نیست که از ترشح و
 باران فیض عیم حضرت جهان پناه ظل الله متعین نه شده باشد -
 عدلیش به عدل و به انصافیت ۖ نظیرش کس از قاف تا قافیت
 حضرت الهی کی کعبه المحتاج لا کعبه المحتاج - و شعر الکرام لا
 شعر الحرام و منی الضیف لا منی الخیف - قبله الصلوات لا قبله الصلوة

(لا یدرک الوصف المطری خصائصه : دان یک واصفاً
فی کل ما وصفه.)

باسط بساط امن و امان - کاسر بنا و ظلم و طغیان - مروج احکام
شریعت عز امتقن قوانین ملت بیضا - حجت قاطع قانون جهان بینی
برمان ساطع قواعد صاحبقرانی -

زهی جاه و زهی شان زهی فریذ تعالی شانہ اللہ اکبر
اولو الامر کی کہ اطاعتش واجب من اللہ صاحب حکم کہ اتباع حکمش
ابتناع حکم خدا - قطامس ستقیم عدالت و کرم - مستخدم خواقین اعظم العالمات
قدر قدرت قوی شوکت ظل الہی رستم و دران ارسطوی زمان
لفضیلت جنرل ہزار کز الیڈ ہائیس آصفیہ مظفر الملک و الملک
نظام الملک نظام الدولہ فتح جنگ نواب میر عثمان علیخان
بہادر سلطان العلوم یار و فادار سلطنت برطانیہ

جی - سی - ایس - آئی - سی - بی - ای -

خدا اللہ ملکہ و سلطنتہ

الغرض این دعا انہ من و انہ جلہ جہان آمین باد

الهی سبخت تو بیدار باد
گل اقبال تو دایم شکفته
ترا دولت همیشه یار باد
بچشم دشمنانت خار باد

از کارم اخلاق و عباد آداب خداوند این علم و فضل چشم آن
دارم که اگر بر خطا و سهو سے ازین بنده و توبه یارم رسا آراهِ عفو و انعام
چشم فراپوشند و خروید بگریزند -

وَمَنْ ذَا الَّذِي يَرْضَىٰ سُبْحًا يَاءَ كُلِّهَا
كَفَى الْمَرْءُ نَبَلًا أَنْ تَعَدَّ مَعَايِشَهُ
وَالْحَمْدُ لِلَّهِ أَوْ لَا وَآخِرًا وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى خَيْرِ
خَلْقِهِ وَرَحْمَتِهِ وَالْخَيْرِ أَلْوَمِي - فقط

احقر سید محمد رضا البعلی نظام کالج
اسٹیشن روڈ ناسلی حیدر آباد دکن

باب الالف

اِنْ أَحْسَنَ النَّاسُ عَيْشًا مِنْ حَسَنَ عَيْشِ النَّاسِ فِي عَيْشِهِ
 زندگی کے بعیش و عشرت خوش نماید کہ اسباب عیش و راحت دیگران افضل او
 بظہور آید مصداق این مقولہ صحیحہ ذات قدسی صفات بندگان عالیشان است
 کہ عالمی بہین جو در سنمائش قرن عشرت و نشاط و جہانی بنیل و عطائش صدین
 بزم انبساط است۔

التَّوَضُّعُ يَرْفَعُ الْوَضِيعَ التَّكْبَرُ يَضَعُ الرَّفِيعَ۔
 انحرار بلند سازم پست کترین۔ وغرو پست نمائندہ عالی قدران صدیقین است
 الَّذِي يَأْظِلُ الْعَامَّ وَحُلُمُ الْمَنَامِ وَالْفَرَحُ الْمَوْجُودُ بِالْخَيْرِ

وَالْحَسَنُ الْمَشُونُ بِالسَّيِّئِ

دنیا سائیه سیاح و احتلام خواب و فرحیت شامل غموم شهیدیت آینه تیرگی
 الْحُسُودُ دَايِمُ الشُّقْمِ وَانْكَاسُ صَحِيحِ الْجِسْمِ

حاضر ارضیت دائمی باطنی که رویت نیار و اگر چه بظاهر صحیح البدن است و غلبت
 الْحَدَلُ عَلَى الظَّالِمِ أَشَدُّ مِنَ الْجَوْرِ عَلَى الْمَظْلُومِ

عدل و انصاف بر ظالم ستمش دشوارتر است از جفا بر مظلوم در ریش
 أَشَدُّ مِنَ الْمَوْتِ طَلَبُ الْحَاجَةِ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهَا

حاجت از نا اهل طلب داشتن بناگوارتر است از موت حوائش

الْعَبْدُ حُرٌّ مَا فَنَحَ الْحُرُّ عَبْدًا مَا طَمَحَ

عبد طمع آزاد طویل است و آزاد طمع عبد ذلیل

أَذْكُرُ مَا انْقَطَعَ اللَّذَاتِ وَبَقَاءُ التَّجَاعِلِ

زوال لذتهای دنیا در همه اوقات یاد داشتن باید و بقاء مکافات جزئی
 نظر نمودن شاید

إِنْ أَتَاكُمْ اللَّهُ بِنِعْمَةٍ فَاسْتَكْبِرُوا إِنْ أَتَاكُمْ اللَّهُ

بِمُصِيبَةٍ فَاصْبِرُوا

اگر او تعالی نعمت عطا فرماید محل حمد و شکر است و اگر مبتلای مصائب گردان
 بجز صبر و سکوت لب کشودن کفر است

اسْتَشِرْ عَدُوَّكَ الْعَاقِلُ وَاحْذَرِ رَأْيَ صَدِيقِكَ الْجَاهِلُ

مصاحبت و مشورت باید از دشمن عاقل و حذر باید از صلاح دوست جاهل

الْكُذْبُ فِي الْعَاجِلَةِ عَارُوفِي الْآخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ
 دروغ گوئی در دنیا ننگ و ماصوابست و در آخرت آتش عذاب -
 احذر والتفريط فانه يوجب الملامة احذر والعجلة فانها
 تضر النلامة -

ان بخل پرستى بايد که ملاست را شايد و آخرت را حبلت سبکبارى از بار ملاست
 أَشْكُرُ مِنَ الْغَمِّ عَلَيْكَ وَالْغَمِّ مِنْ شُكْرِكَ -
 شکر نمودن بغيرت ها بايد و نعمت دادن بيشکر ها شايد -
 اذا اراد الله لعبده خيرا انساه بالوحد -

مانوس نمودن بوجدت و تنهائی محض خیر و احسان است از جناب الهی
 اتقوا شرارا النساء وكونوا من خيارهن على حذر
 از نیکان زنان خوف و پرستى و از بدان ایشان دورى و گریز بايد -
 ان مثل الدنيا والآخرة كرجل له امرأتان اذا اضا
 احدهما اسخط الاخرى -

دنیا و آخرت مانند وزن برائى یک مرد است که از خوشنودى یکى دیگرى
 پرورد است -

ابخل الناس من بخل على نفسه بماله وخلفه لوراته
 بخیل ترین مردم کسی است که مال خود بصرف خویش نیارد بلکه بر وراثت گذارد
 ان الناس الخاص بالادب احوج منهم الى الفضل والذ
 احتياج مردم باخو و بسوئى ادب زیاده تر باشد از احتیاج نصی و ذمیب -

الحرمۃ من الفاسق محالٌ والشفقة من العدو محالٌ
والهيبۃ من الفقير محالٌ ونصيحة من الحاسد محالٌ
والوفاء من المرأة محالٌ.

گناه نه کردن فاسق زيانکار و پسر بافی نمودن دشمن بدکردار و عیب بهیبت
از فقیر ناچار و نصیحت ساختن حاسدان اشرار خیال بمجال عقلی دست گریبان
که ظهور و فایز نوع نسوان.

افضل الصبر الصبر عن المحبوب.

صعب ترین صبر با آنکه بگوست صبر نمودن بر دوری و وصیت.

افضل الملوك من حسن فعله و نديته و عداله في جنده و عتبه
بهترین سلاطین کسیکه نیک باشد بفعل و نیت و عدالت نماید در شر و رعیت.
اتما الشرف بالعقل و الادب لا بالمال و المحصب.

بزرگی از عقل و ادب است نه از مال و محصب.

القہمت و قارالبذراعار.

خوشی متانت و وقار است و بیهوده گوئی تنگ و عار.

اعدل الناس من انصف من ظلمه ا جورا الناس من ظلم
من انصفه.

بهترین عادل کسیکه بظالم خویش انصاف نماید و ظالم ترین مردمان آنکه با
خویش بظالم خویش آید.

الفكر يجلد الحواقب و يستدرك فساد الامور.

فکر نمودن در آغاز باعث حسن انجام و موجب زائل شدن فساد از امور عظام است
 الجواد محبوب محمود و انسلم و صیل الی ما وجه شنی و البخیل
 ضد ذلك -

کریم ستوده میباشد اگر چه بهیچ خوانش چیزی نرسد و بخیل نامدوح است اگر چه بکسی
 چیزی دهد -

اعقل الناس من كان لحينه بصيرا وعن عيب غيره ضريرا
 خردمندترین مردم عیب خود نبینند و از عیوب دیگر چشم پوشند -
 ان الصادق لمكرم جليل وان الكاذب لمهان ذليل -
 راست گو بزرگ و بتر است و دروغ گو حقیر و کهنتر -

افضل من الكتاب الحسنات اجتناب السيئات -
 اجتناب از مآثم و سیئات بهتر است از تحصیل حسنات -

اشجع الناس استغاهم واعقل الناس ارحبهم
 شخص باذل شجاع و دلاور و مرد باجیا از جمله مردم عاقل تر -

اياك وكثرة الكلام فانه يكثر الزلل ويورث الملس
 حذر باید کرد از زیاده گوئی و کثرت کلام که باعث زیادتی ملال و سبب زلزل و لغزش است
 الصمت زينة العالم و ستر الجاهل -

سکوت زینت و وقار علما و پوشش عیوب جهل است -

احق الناس من ظن انه اعقل الناس -

سفیه ترین مردم کسی باشد که خود را عاقل ترین مردم شناسد -

احسن اللباس الورع اقبح الشليم الطمح -
 بهترین لباس تقوی و پرهیزگاری و بدترین خصلتها حرص و طمع داری -
 اتحب الناس قلباً من علت همته و کثرت هماته و
 قلت مقدرته -

بروازنده تعب با بر دل و جگر کس باشد که بداد و دیش مهت را بلند بیازد و
 مروت در انجراح کار حاجتمندان نماید و استطاعت و قدرت بر اموال دنیا را
 انظر الى الدنيا نظر الزاهد الفارق ولا تنظر اليها نظر
 العاشق الوامق -

دنیا دید نیست بیگانه و از نه بصورت عاشق پیوسته دار -

باب

بالاحسان يستعبد الانسان بالمن يكدر الاحسان -
 منت و احسان کردن انسان در طوق بندگی میگیرد و از منت داریها گردد
 غبار بر خواره شایه احسان می نشیند -

بشر نفسك بالظفر بعد الصبر -
 کسے را که صبر و شکیبائی روز نیست نصیب آن فتح و فیروزی است -
 بالشكر تدوم النعمه بالتواضع تكون الرفعة -
 شکر نعمت بسبب دوام نعمت و عجز و فروتنی موجب علو و رفعت است -

بالاحسان تملک القلوب بالسخاء تسترا العیوب
 احسان و لها را بنده خویش گردانند و بذل و عطا عیبها را بپوشانند -
 بحسن الاخلاق تدبر الارزاق بحسن الصیحه تنکثر الرزقا
 تنکوئی عادات و خصال سبب و فور روزی و رزق است چون صحبت موجب مزید
 محبت و رفیق -

بخفض الجناح ینتظم الامور بالفجایع ینخفض الله و
 تواضع و انکسار باعث درستی امور و درو و صیبتها موجب تنخفض سرور -
 بطن المرء عدو -
 شکم انسان دشمن اوست - انباشتنش بقناعت نکوست -
 برکوب الاموال یکسب الاموال -
 از تکاب شد اند و اموال موجب اکساب اموال است -

باب

تکلموا تعرفوا فان المرء محبوب تحت لسانه
 با هم و اگر کلام ساختن قدم و دشمن شناختست که انسان پوشیده است زیر زبان
 آتما روغن نگفته باشد عیب و هنرش نهفته باشد
 تواضع المرء یرفعه کبر المرء لیضعه -
 انکسار موجب رفعت و بزرگی شود و غرور سبب پستی و ذلت بود -

تجاوز مع القدرة واحسن مع الدولة تكمل لك الفضائل
کمال شرف و فضیلت است عفو نمودن زمان اختیار و دست احسان کشودن وقت
ساعت روزگار.

تکبرك بما لا يستحق لك ولا يستحق له ملعظم الجمل
تکبر بخیر که توان داد و ترا خواهد گذاشت نهایت جهالت و غایت سفاقت است
تاج التاج عفافه و زینة انصافه -
ریب و شکوک مردم عصمت و عفافست و زینت آن عدل و انصاف -
تعلم القرآن فانه ربيع القلوب واستشفوا بنبوة فانه شفاء الصدور
تعلّم قرآن رویت و بهار دلهاست و حفظ انوار معاش فیل امراض سینههاست
ترك جواب السفید ابلغ من جوابه -

جواب جاهل نه پر دختن کمال فصاحت و بلاغت نگاهاشتن است -
تدارك في آخر عمرك ما اضحت في اوله -
انچه در اوائل عمر ضائع شود وقت تلافی آن در آخر عمر نوبد -
تنزل المثوبة على قلة المصيبة -
ثواب مصیبت و بلا یا اندازه مصیبت است از خدا -
تخرج غصص الحلة تطفئ نار الغضب -
آشامیدن مشروب حلسم اگر چه گلو گیر است مگر در فروش آیدن آتش غضب
بی نظیر -

بالبش

ثمن الجنته العمل الصالح -

قیمت بهشت عمل نیکی سرشت است -

ثروة العلم تنجي وتبقى ثروة المال تدرى وتطحن وتفتنى -
دولت علم زخراں زیانکاری نجات دهنده باقیمت دولت مال دنیا بک نماند و گمراه سازنده و فانیست

ثمرة الطاعة الجنة -

ثمره بندگی وطاعت ازجنتهم آزادگی است -

ثروة الدنيا فقر الاخرة -

مقدرة دینوی - فقر آخری است -

ثمرة العمل الصالح كاصلة ثمرة العمل السيئ كاصلة -

انجام کار نیک نیک و انجام کار بد بد است -

ثلاث لا يستودعن سبباً المدة والتمام والاحق -

دو بعیت راز سه کس نباید زن و تمام و سبکدست است -

ثروة العاقل في عمله و ثروة الجاهل في ماله و امله -

دولت عاقل علم و عمل است و دولت جاہل زیادتی مال و طول ایل -

بالحسب

جهل الغنى يضعه علم الفقير يرفعه -

تو گر جابل زیل و بی تیز است و فقیر عالم بزرگ و عزیز -

جَمَالُ الْإِحْسَانِ تَرْكُ الْأُمْتِنَانِ -

زیباییش قافیت احسان - ترک لباس اتمنان است -

جَالِسُ الْعُلَمَاءِ تَسْعَدُ -

هم صحبت شدن با علما موجب سعادت - و سبب برکت است -

جَهَادُ النَّفْسِ ثَمَنُ الْجَنَّةِ -

نفس کشی نمودن - جنت خریدن است

جَهْلُ الْمَشِيرِ هَلَاكُ الْمُسْتَشِيرِ -

جهل مشورت و پند هلاکت است برای مشورت کننده -

جَمَالُ الْعِبَادَةِ جَمَالُ الْعَيْشِ الْقَنَاعَةِ -

جمال عبادت و معبود - و زینت زندگی قناعت بر موجود -

بَابُ الْحَبَاءِ

حَدُّ الْعَقْلِ النَّظَرُ فِي الْعَوَاقِبِ -

تیزی عقل و شعور - اندیشیدن در انجام امور - مرد آخرین مبارک بنده است

حُلُولُ النِّقَمِ قَطِيعَةُ الرَّحْمِ -

قطع حرم نمودن - منتظر نزول عذاب بودن است -

حَدُّ اللِّسَانِ يَقْطَعُ الْإِصْصَالَ حَدُّ اللِّسَانِ يَقْطَعُ الْأَمَالَ

تیزی شان بنده انداز هم جدا می سازد و تیزی زبان بر همی در می آمیخت می اندازد

حسن الحلم دلیل وفور الحلمه

بر داری و سلم - دلیل زیادتی علم است -

حسن الظن یخفف الهم

کیکه حسن ظن از اخوان و احباب دارد - پنج و ششم بر دل خویش نیارد -

حسن الزهد من افضل الایمان

زهد و تقوی عمده ارکان ایمان است -

حفظ اللسان و بذل الاحسان من افضل فضائل الانسان

بهترین فضیلت برای مردم نگهداشتن زبان از بدگویی و بذل احسان و کنوئی -

حسن الخلق یورث المحبة و یؤکد المودة

حسن خلق با احباب سبب محبت - و موجب استحکام نبات مودت است -

حسن الظن من افضل السجايا و اجزل العطايا

گمان نیک بردن بهتر از خوان کردن کرم ستودن -

حد اللسان امض من حد اللسان

تیزی زبان تیسر تراست از تیزی سنان -

حب الدنيا یفسد العقل و یصم القلب عن سماع الحکمة

حب دنیا موجب نقصان دانش و فطنت و بازداشتن از قبول حکمت

و موعظت -

حکمة الذی ترفع جهل الشهوة یضعد

بهتر از برکت علم و حکمت برتر برتر از نخوت جاهل و سفاقت کمتر -

حفظ ما في يدك خير لك من طلب غيرك -
مال از اسراف محفوظ داشتن - بهتر از دیگران عواستن -

باب الحسان

خير الناس من نفع الناس -
بهترین کسان - نفع رساننده بامل جهان -
خذ الحكمة من اناك بها انظر الى ما قال ولا تنظر الى ما قال
بگیر حکمت را از هر کسی که بدست آید - قطع نظر از قائل نظر بمقوله باید -
خير العطاء ما كان بغير طلب -
بهترین نذل و نوال - عطا نمودن متبل سوال -
خير الاعمال اعتدال الرجاء والخوف -
بهترین اعمال و افعال - مساوات خوف و رجاء از قارذ و ابحمال -
خصلتان فيهما كمال العقل اجتناب الجبل ^{الشيئ} ما
والكسابة ما ينينه -

دو چیز موجب کمال عقل است دوری نمودن از عیوب و گردیدن بحاسن محبوب -

باب الدلائل

دولة الكرم تظهر مناقب دولة اللئيم تكشف مساوئ ^{معائب} و
دولت کریم ظهور مناقب او است دولت لئیم باعث شیوع معائب او است

دواء القلب الرضا بالقضاء -
 قلب را بهترین علاج و دوا - راضی بودن است بکم خدا و قضا -
 دولة الارزال افة الرجال -
 دولت کیسند یا مضرت خلق خدا است -
 درهم نفع خیر من دینار یصع
 و درمی که نفع بخشد بهتر از دینار یکه بزین زند -
 دولة الاشهار محن الاخيار -
 دولت بدان مصیبت نیکان -

دلیل دین العبد و هر عدد دلیل غیرت عقده -
 دلیل دین تقوی و پرہیزکاری - دلیل غیرت بازداشتن نفس از زیانکاری -
 دواء النفس الصوم عن الهوی و الحمیة عن لذات الدنیا -
 علاج نفس آماره بازداشتن از حرص و ہوا و پرہیزداشتن از لذات دنیا -
 دولت الاکابر من افضل المغانم
 دولت عالی نشان بهترین عنایم است جهت مغسان -
 دلیل عقل الرجل قوله دلیل اصل المرء فعله -
 قول مردم دلیل عقل است - و فعل مردم دلیل بر اصل -
 دولة الفجاء - مذلة الابرار -
 دولت فجار ذلت ابرار است -

دع القول فيما لا تعرف و الخطاب فيما لم تكلف

قل و قال در امر مجهول - و خطاب در غیر مسئول نباید -

دولة الیام مذلة السکام -

دولت لایم ذلت کریم است -

دوام الظلم یسلب النعم و یحلب النقم

دوام ظلم موجب سلب نعمتها - و نزول نعمتها است -

دولة الاوغاد منبذة علی الجور و الفساد -

دولت نازل و بدبها و مشرست بر جور و فساد -

دع المزاح فناند لقاح الضخينة -

مزاح داشتن نیامین عداوت ساختن است -

باب النزال

ذک عقلک بالادب کما تذکی النار بالحطب -

نور عقل بعلم داد بست چنانکه سرخ آتش به بنیرم و حطب -

ذکر الله جلالة الصدا و مر و طمانينة القلوب -

یا د خدا جلالت سینها و تسلی دلها است -

ذکر الله قوت النفوس و مجالسة المحبوب -

یا د خدا رُوزی نفوس است و مصاحبت با حبیب مانوس -

ذم الشر و الطمع و علیک بلزوم العفة و الورع

ابتناب از شر طمع و احتیاط عفت و ورع باید -

ذل الدنيا عزة الآخرة -

ذلت دنیای منافی عزت عالم جاودانی است -

ذهاب البصر خیر من عمی البصیرا -

کوری بهتر از بے بصیرتی دل -

ذكر الله وعامة الايمان وعصمة من الشيطان -

یا خدا باعث استقامت ایمان و سبب عصمت از شیطان است -

ذوالشرف لا تبطرح منزلة نالها وان عظمت كالجميل الذی

لا تزعزع الريح والذی یبطرح اذنی منزلة كالکلام یجر کل النسم

عالی ظرف را کمال قدر و منزلت باعث فخر و نازند باشد و کینکال را اندک آبر و سبب

افتخار بسیار گردد چنانکه کوه از باد پاشی تند نمیدرد و خاشاک از وزیدن

نسیم متحرک گردد -

باب הרא

رب سکوت انفع من کلام رب جواب الفذ من هم -

بسا خموشی نافع تر از تقصیر و بیشتر جواب کارگر زیاده از تیر -

راى الرجل على قله تجربة رزق المرء على قله نيئة

اصابت سکرموافق تجربه حاصل شود و بلاغ رزق و روزی با ندادن جن نیت بود -

رضی بالحرمان طالب الرزق من الیام -

طالب روزی از ناکسان رضامندست بنا امید می و حرمان -

رغبته العاقل في الحكمة و همة الجاهل في المحاماة -

عاقل در امور حکمت رغبت کند. و جاهل در افعال نفاہت غریت بندد -
رغبته في المستحيل جهل -

گردیدگی تو دور امر محال و دشوار چهل مرکب و خیالی ست دور از کار -

راکب المعصية مشواة الناس راكب الظلم يدرك البوار
سکن و ماوائے گناه کار نارستوارست و مقام ظالم در طه هلاکت مقرر است -
راقب العواقب تنج من المعاطب -

غور و فکر در انجام کار باعث نجات از مهالک روزگار است -

رب ملوم لا ذنب له رب متلسك لا دين له -

بسملاست کردگان چه عجز و چه بے گناه و بسا عابدان بے دین و گمراه -

راس السخاء تعجیل العطاء -

نهایت سخاوت و نوال عجالت ساختن و بخشش اموال -

راس العقل التودد الى الناس راس الجمل معاداة الناس ^{من}

نهایت عقل دوستی و دوستی با خلائق نمودن و غایت جهل در هائے کینه و عداوت ^{من}

رحم الله عبدا راقب ذنبه وخاف ربه -

مراوار رحمت کسیست که برگناهان خود پشیمان و از عقاب الهی خائف و لرزان باشد -

روية الجبیب جلاء العیون -

شاهد جمال دوست روشنی چشم نیکوست -

رب رجاء يودى الحرمان رب ارباح يؤل الى خسران

بیشتر باید با مبدل بایس و سرمان و اکثر نفعها بمنجربیان و نقصان -
 رُبّ کلام جوابه السکوت ربّ لُظن احسن منه الصمت
 اکثر کلام را جواب سکوت باید و از اکثر گویائیهایی زبانی خوش نماید -

باب الزا

زلة العالم كانكسار السفينة وتغرق معها غيرها -
 عالم خاطی در مسائل مانند کشتی شکسته که خودش با دیگران در تیر آب نشسته -
 نرینه البواطن اجمل من زينة الظواهر -
 زینت باطنی از تهذیب آداب بهتر است از زینت ظاهری بلباس و ثیاب -
 زکوة السلطان اغاثة الملهوف زکوة النعم اصطناع المعروف
 فریاد کسی مظلوم زکوة ملوک و زکوة نعمتها حسن ملوک است -
 نراین السدین العقل نراین المسلك الحدل -
 عقل سلیم زربایش دین و ملت است و عدل و انصاف زینت سلطنت -
 زیادة الفعل على القول احسن فضيلة ونقص الفعل عن القول
 اقبح رذيلة -

اگر گوئی از فعل عمل بهتر نیست است و زیاده گوئی از فعل عمل بدترین بدایت
 زین المصاحبة الاحتال زین الرئاسة الافضال -
 حلم و برداشت زینت مصاحبت و انعام و افضال رونق ریاست -
 زکوة القدر الانصاف زکوة الجمال العفاف -

زکوة ارباب حکومت و اقتدار عدل و انصاف است و زکوة حسینان خوش حال
عصمت و عفاف -

زکوة الصّحة السّحی فی الله زکوة الشّیعة العجماء فی الله
کوشش و سعی برای خدا زکوة صحت و قتال و جدال راه خدا زکوة شجاعت -
زمان العادل خیر الازمنة زمان الجائر شر الازمنة -
زمان حکومت عادل خوشترین روزگار است و زمان حکمرانی ظالم بدترین ادوار
زین الحکمة الزهد فی الدنیا زین الدین الصبر و الرضا -
زیبایش حکمت زهد و اتقا و زینت دین صبر و رضا است -

باب السّین

سنة الوصل سنة و سنة الهجر سنة -
سال وصال یک چشم زدنست و چشم زدن مشراق برابر یکسال ظاهرست که
ساعات زمانه اندوه و ملال بقطع نمی آید و سالهاست مسرت و سرور بعد گشتن خواب
می نماید و این معنی بر ضمیر عشق تخمیر عاشقان لذت گیر از فراق و وصال معشوق دلپذیر
ظاهر و هویدا و تحقیق احوال این بیان صدامت عنوان از آئینه دلهاست شان
روشن و پیرا -

سوء التّدبیر سبب التّدمیر -

تدبیر از نقصان سبب هلاکت و ضرر است -

سبیح اکول حطو من خیر من وال طلوم غشور -

حیوان درنده بسیار خوار بهتر از حاکم ظالم و ستمکار -
 سُنَّة الکرام الوفا بالعهود سُنَّة الیام المحج -
 ایفاء وعده طریق کرام است و محمود و انکار پیش لایم -
 سلطان العاقل ینشر مناقبه سلطان البهاهل ینبکامغا
 بادشاه عاقل مجاهد و مناقب نوشتن منشور و بادشاه جاهل معائب و قبائح نوشتن
 مشهور می سازد -

سوء الظن بالمحسن شر الائم و اقبح الظلم
 از من بگمان بودن بدترین اثم و طغیان و قبیح تر از ظلم و عدوان -
 سرتک اسیرک فان اهلشیه صرت اسیره -
 رازهای بسته میسر میسینه است و چون بر ملا افتاد تر افکندش سلسله در پاست
 سرور المومن فی طاعة الله و حزنه علی ذنبه -
 طاعت الهی مومن را سبب مسرت و صدور حسرت موجب خزن و ملالت است
 سرورک سرورک ان کتمت و ان اذعتک کان ثبوتک -
 رازها پنهان پنهان شده است سرورک و اگر افشا است هلاکت و شورت -
 سعیه تسووک خیر من حسنة تعجبک
 نیاست و انفعال بر سیات بهتر از عجب و غرور بر خنات -
 سئل عما لا یدلک من علمه ولا تعذر فی جهله -
 علم و ادراک ضروریات ضرور است تا گویند که جاهل معذور است -
 سلامة الدین والدنیا فی مسدا راه الناس -

بأخلق خداتوا صنع و مدارات باعث سلامت دین و دنیا است از آفات -
 سمع الاذن لا ينفع مع غفلة القلب -
 کسی را که دلش غافل است و عطا نصیحتش بی سود و حاصل -
 سفك الدماء بغير حقها يدعو الى حلول النعمة وزوال النعمة
 خونریزی بی‌هائی ناحق نعمت را زایل و عذاب الهی را نازل میگرداند -

باب الشين

شتر الاخوان المواصل عند الرخاء والمفاصل عند البلاء
 بدترین برادر و خویشان کسی است که تنفق شود وقت عیش و راحت و بگذارد زمان
 ریخ و مصیبت -

شتر القلوب الشاك في ايمانه شتر المحسنين المتمن باحصائه
 بدترین دلها و اهل بیت که شک نماید در ایمان و بدترین احسان کننده کسی است که منت
 نهد بعد احسان -

شكر نعمة سالفه يقضي بتجدد نعمة مستانفة -
 شکر و سپاس بر یک نعمت سابقه موجب تجدد و تهنیت نعمت لاحق -
 شتر المال ما لم ينفق في سبيل الله ولم تؤد زكواته -
 بدترین اموال آنست که در راه خدا بیرون از کیسه نرود و زکواتش ادا نشود -
 شکیان لا يبلغ غاية العلم والعقل -
 دو چیز به نهایت و اتمام رسیدگی از ان علم است و دیگری خرد -

شاوړ ذوی العقول تامن من الزلل -

مشاورت بار باب خرد موجب امن و امان از لغزش و خطای گردد -

شیئان لا یعرف فضلهما الا منفت^{فیة} رهما الشباب والنیا
فضل مرتبه دو چیز شناخته نمیشود مگر بعد زوال یکی از ان شباب است و دیگر عافیت
شیئان لا یوذن ثوابهما العفو والعدل -

دو چیز است که در پرتو میزان ثواب از گران و زرنی سنجیدنش راست نیاید یکی از ان
بخشش گن و مجرمان و دیگر عدالتی که بر ضامی خدا آید -

شیئان لا تسلم عاقبتیها الظلم والمشرع عاقبت

دو چیز انجام او نقصان و ضرر است یکی از ان ظلم و دیگر مشرع -

شاوړ قبل ان تعزم وفکر قبل ان تقدم -

مشورت پیشتر از اراده و خبری مناسب نماید و فکر را قبل از اقدام با جری باید -

شیمه الا قیاء اغتنام المهلة والتزود للرحلة -

طریقه زهد کاران مهلت را غنیمت شمر دست و زانو را حله برای سفر آخر دی جمع کردن

شکر النعمة اماناً من حلول النقة -

شکر گزاری بر نعمت خجابه و باب امانت از زوال نعمت و عذاب -

شیر الاوطان ما لا یامن فیہ القطان -

بترین وطنها آنست که ساکنانش را فقدان امانت -

شیر الناس من كان متبعاً للعیوب الناس عیما عن متبع

بترین کسان کسی است که در صد و عیوب دیگران ماند و چشم از عیوب خویش پوشانید

شر الاخلاق الكذب والنفاق -

بدترین عادات مردمان دروغ گوئی و دورویی بودن است -

شر الناس من يراهي لا يخيدهم -

بدترین مردم کسی است که خودش را بزرگم خویش از همه افضل و بیشین پندارد -

الباب

علمك حتى تستنطق اجمل من لطفك حتى تسكت
سکوت و خوشی چند آنکه از تو سوال کلام نمایند بهتر از آن گویائی که ترا ساکت و خاموش سازد
صلاح الايمان الوهرع وفساد الطمع -

صلاح ایمان زهد و اتقا است و فساد آن حرص و هوس -

صلاح الانسان في حبس اللسان وبذل الاحسان -

انسان را باید زبان نکشاید و بذل احسان نماید -

صاحب العقل لا تغلظه واعرض عن الدنيا تسلم -

مصاحب عقل غفلت است و اعراض از دنیا حفظ و سلامت -

صحة الاختيار تكسب الخيرا كالريح اذا مرّت بالطيب حملت طيبا

فیض صحت نیکان یکپها بنظر آرد چنانکه الصاق گز کردن هوا بزرخوشیها بو خوشیها را

صبرك على المصيبة يخفف الهزيمة ويحجز المثوبة -

بیاری صبت بصبر و کلبیل است و ثواب و جزایش را روان و خریل -

صحة الاشارة تكسب الشرا كالريح اذا مرّت بالنجس حملت نجسا

هم صحبت بدان اخلاق بدان آشنایان پذیرد که هوا بملاصقه جفیه بوی بدگیرد -
 صن ایمانك من الشك فان الشك يفسد الايمان كما
 يفسد السلم الحسل -

شکوک و شبهات در مقدمات ایمانی نباید که فساد ایمان از شک چنانست که
 فساد شهد از شک -

صاحب الاخوان بالاحسان وتغمد ذنوبهم بالغفران
 در صحبت برادران جن سلوک و احسان باید و گناهان شان بر دوش بخش پوشیدن نباید
 صحبة الاحق عذاب الروح صحبة الولی اللیبب حیثی الروح
 صحبت در دست نغیه عذاب روح و جانست و صحبت صیب لبیب زندگی آنست
 صحبة الاشتر ارا توجب سوء الظن بالاخيار
 صحبت اشترار باعث بدگمانی است از صالحان و ابرار -
 صحة الدنيا اسقام ولذا تنها الامم
 صحت دنیا بیماری است و ذائقه حشی آن غم خوار است -
 صار الفسوق فالناس نسباً والعفاف عجباً -

فسق و فجور خلائق از جد و پدر بمنزله نسب است و عصمت و عفت از گناهان بمنزله عجب
 عصمت یعقبك السلامة خیر من نطق یعقبك الذلامة
 سکوتی که مالش خیر و سلامت است بهتر از آن گفتن که انجامش ندامت و ملالت
 صلاة الترحم عمارة النعم دفاعاً للنقم
 صلوة رحیم موجب فریاد نغمت و دفع عذاب و نغمت است -

صیام القلب عن الفكر والاقدام افضل من صیام البطن عن الطعام
 بازداشتن قلب از افکار و جرایم و اتمام فضل است از روزه داشتن باساک طعام -

باب اول

ضرورات الاحوال تسدل رقاب الرجال -
 ضرورت و احتیاج امور فر و دنیا بد کردن غیور بقوله شاعر مقتبس و مستنبط از قول

بلینج است -

آنکه شیر از کند رویه مزاج احتیاج است احتیاج است احتیاج

ضبط النفس عند حادثات الغضب یومن مواقع العطب

بازداشتن نفس وقت غمیظ و غضب امن است از هلاکت و عطب -

ضرورات الاحوال تحمل رکوب الاحوال -

ضرورت و تسبیح امور باعث اختیار خوف و محذور است -

ضبط النفس عند الرغبة والرهب من افضل الادب -

ضبط و اختیار بنفس هنگام خوف و رغبت از بهترین آداب و حکمت است -

ضرام نام الغضب یبعث علی رکوب العطب -

اشتعال آتش غضب - هلاکت را سبب است -

باب دوم

طلاق الدنیا مهل الجنة طلب الدنیا من الفتنة -

دنیا گذشتن خواستگاری بهشت و خواہش دنیا طلبگاری بلائے زشت است

طعن اللسان امض من طعن السنان -

طعنہ بکے رخ زبان ناگوار تر است از زخم زبان -

طول التفکیر بے سلم عواقب التدبیر -

فکر بسیار درستی انجام کار است -

طاعة الهوى تفسد العقل طاعة النساء غاية الجهل

پیروی هوا و ہوس فساد عقل است و فرمانبرداری زناں نہایت جہل -

طلب الادب جمال الحسب -

طلب ساختن ادب آرائش حسب است -

طهروا انفسکم من دنس الشهوات تذاکوا کما فرغ الذر جلت

سپیل بخوارش اپنے نفس نہ ساختن علو مرتبہ دریافتن است -

طوبی لمن اطاع ناصحا یدہ و تجنب غاویا یردہ -

خوشوقت کسیکہ نصیحت ہدایت کنندہ پذیرد و از گفتہ معنوی ہلاک سازندہ اجتناب کند -

طاعة الهوى تتردى طاعة الهدى تبغى -

طاعت هوا و ہوس ہلاکت و خواری است پیروی ہدایت از بلا ہارنگاری است

طالب الخیر من اللیام محروم طالب الدنیا مع الدین

معاقب و مذموم -

طالب خیر از لیئم ناامید و محروم و طلبگار دنیا با دین معذب و مذموم -

طاعة دواعی الشهوة تفسد عواقب الامور -

پیروی در موجبات شرور - باعث فساد انجسام امور -
 طول الامتنان یکدگر صفوا الاحسان -
 کثرت غبارت و اتمنان موجب کدورت آئینه احسان است -

بَاب

غضبیه

ظفر بالشیطان من غلب غضبه ظفر الشیطان بمن فکده
 سیکه غضب خویش غالب است بشیطان ظفر باید و سیکه ظفر غضب باشد
 شیطانش در یابد -

ظلم المعروف من وضعه فی غیر اهله -
 حسن سلوک با غیر مستحقان ظلم و ستم است بزنگوی واحسان -
 ظلم الیتامی والایامی ینزل النقم و سیلب النعم
 ظلم یتیمان و بیوگان موجب نزول عذاب و زوال نعمت و محرومان
 ظرف المؤمن نزاهته علیهم و مبادرتهم فی الاکام
 مؤمن عالی ظرف از محرمات و مناهی ووری نماید و سبقت بحاسن و خویشان نماید
 ظلم الحق من نصر الباطل -
 اعانت باطل نمودن دست ظلم و جور بر حق کشودان است -
 ظن الرجل علی قدام عقله -
 حاصل قول شریفین مصرع لطیف ع -
 فکر هر کس بقدر تهمت اوست

باب العین

علاوة الاقارب امر من لسع العقارب -
 دشمنی و خصومت های عزیز مردم تلخ تر است از زدن کژدم -
 عین المحب عمیة عن معائب المحبوب -

چشم دوستدار بناست از عیوب دلدار -

علم بلا عمل کفوس بلا و تعلم بلا عمل کشفیة بلائش
 علم بی عمل کما نیست که چله ندارد و شجریست که با زیر ارد -

عند بداية المقال تختار عقول الرجال -

برجستگی مقال امتحان عقول رجال است -

عليك بالبشاشة فانها حباله المودة -

ملاقات نمودن بشگفتگی و بشاشت سبب استحکام دوستی و مودت است -

عليك بالاحسان الى العباد والعدل في البلاد -

نسبت بندگان خدا احسان عام و در بلاد و اقلیم عدل تمام لازم است این مقوله
 شریف بقصص مفهومی و منطوق کلام اندرز و نصیحت است بر ائمه سلاطین عظمی

که بعیم نبل و احسان خط عدالت نوشیروان و اسماط طح خاطر دریا مفاطر و ازند و بزفا
 و آبادی بلاد و عباد پر وازند -

عند زوال القدرة يتبين الصديق من العدو وعند كمال

القدرة تظهر فضيلة الحقو -

وقت زوال قدرت و ثروت دوست از دشمن ممتاز می گردد و بزرگی و در حال
کمال قدرت غم خویشش ظاهر می شود.

عليك بلزوم الصمت فانه يلزمك السلامة ويؤمنك السلامة
خوشی را شعار گرفتن باعث سلامت و سبب حفظ ایشانی و ندامت -
عادة الكرام الحج عادة الليام المحج -

خصلت کریم بهر حال سخاوت و جود است و عادت لایم در هر مقام انظار و جود
عليك بالشكر في السراء والضراء عليك بالصبر في الضيق
والبلاء -

شکرازی دی لاوم در عیش و مصیبت و صبر واجب در عشرت و محنت -
عليك بلزوم الحلال وحسن البر بالعيال و ذكر الله في
كل حال -

بهترین افعال که عمل بر آن لازم است کسب حلال و نیکی با اعیال و یاد خدا
در هر حال -

عجبت لمن يشترى العبيد بماله فيحقنهم كيف لا يشترى
الاحرار فيسترقهم -

تعجب است بر آنی آنکه بنده را بصرف مال خود بخرد و آزاد نماید چرا خریداری
آزادگان را بعضی احسان نه کند که رقیب آنها در رتبه عبودیت باشد -

عجبت لمن يبر وجهه من فوقه كيف لا يرحم من دونه
عجب است بر آنی سیکه رحمت بر تر خود طلبد چگونه بر عاجز و زیر دست خود تر نمی کند

عاده الاشرار معاداة الاخيار-

خصلت بدان دشمنی با نيکان-

عَلَى قدر المصيبة تكون المثوبة-

با اندازه مصيبت و بلا ثوابهاست از خدا-

عاده الاليام المكافاة بالتبسيم عن الاحسان-

عادت هائى لييمان بدى کردن عموض احسان-

على قدر قوة الدين تكون خلوص النية على قدر النية تكون

من الله عطية-

با اندازه قوت دين خلوص نيت با و با اندازه حسن نيت از و تعالى عطية است-

عليك بالانابة فان المتأني حري بالاصابة-

لازم است تا نتي و تامل در امور و متا نتي لايق رسيدن است بمطالب ضرور-

عليك بالاحسان فانه افضل ذراعة و ارجح بضاعة-

لازم گير خود و بذل و احسان كه آن افضل زراعت است و نفع اموال جهات

عليك بالعفاف فانه افضل شيل الاشراف-

اختيار عصمت و عفاف از خصائل بزرگان و اشراف است-

عليك بالرفق فانه مفتاح الطواب و السجية اولى الالينا

رفق و مدارا با اجاب سرايا صواب و ارشيم ارباب آداب است-

عداوة العاقل خيل من صداقة الجاهل-

خصومت عاقل بهتر از دوستي جايل از ينجاست كه گفته اند دشمن داناي تهتر است

از دوست نادان -

عاص یقرّ بذنبه خیر من مطیم یفتخر بعمله -
گناهکاری که بسیات خویش اعتراف سازد بهتر از پنهانکاری که بحسنات خویش نازد

باب الغین

غایة العقل الاعتراف بالجهل -

اقرار بر جهل و تصور نهایت محنت و شعور -

غضب الملوك رسول الموت -

قهر و غضب شاهی پیغام رسان موت و تباہی است -

غرض الطرف من کمال الظرف -

از تفصیل گناهکاریان چشم پوشی کمال عالی ظرفی و بلند صفاست -

غظوا معائبکم بالسّخاء فانّه ستر العیوب -

پوشیدن عیوب از بیل و احسان باید که پیرایه بقا متش درست تر از آن نماید

غنی العاقل بعلمه غنی الجاهل بماله -

عاقل استغنی شود از علم و کمال و جاهل بجهل نیاز دارد از مال و مال -

غایة الجود بذل الموجود -

نتیجای مهمت و سخاوتش موجود است بر فقر -

باب الف

فاقة الكريمة احسن من غذا الليم-

فقر وفاقة كريم بهتر است از دولت ليم-

فقد الليام راحة الانام-

گم شدن گروه ليام راحت و آرام جمهور انام-

فساد الذينة تترفع البركة-

فساد نيت موجب زوال بركت است-

في الجملة الندامة في الافاة السلامة-

پايان عجلتبادر امور بدامت است و انجام تامل و دكار با سلامت-

فكر ساعة قصيرة خير من عبادة طويلة-

فكر ساعتی و صنائع پروردگار بهتر است از عبادت بسيار-

فانز بالشفاعة من اخلاص العبادة

اخلاص عبادت فوز سعادت-

فخر المرء بفضله لا باصله-

از شرم مردم از فضل و ادب است نه از جلالت و نبالت نسب-

فضل المرء ليعرف من قوله-

دانشه شو و فضل رجا از طرز و طرقي اقوال-

باب العيب

قوم العيش حسن التقدير و ملاكه حسن التدبير-

چیزیکه قیام زندگی از آنست خوبی تقدیر است و زینت و زیب آن از حسن تدبیر

قله الكلام تستر العيوب ويقلل الذنوب -

قلت كلام پوشنده عیوب است و کم کننده ذنوب -

قله الاكل من العفاف و کثرته من الاسراف -

کم خوردن از لوازم زهد و عفاف است و بسیار خواری داخل تبه و اسراف

قد يكذب الرجل على نفسه عند شدة البلاء باله يفعلة

گاه مرد مرا اتهام بنفس خود بکذب و دروغ راست آید و اقرار و اعتراف در شدت بلا بر نکرده باشد -

قليل لك خيبر من كشيء لغيرك -

مال قليل که در ملک و اختیار است بهتر از مال کثیر اغیار

کهن جامه خویش پیراستن به از جامه عاریت خواستن

قل من اكثر من الطعام فلم يسقم

کثر است که شخص بسیار خوارم ریض و بیمار نباشد -

قدم احسانك تغلم قوم لسانك تسلم -

تقدیم و احسان بس غنیمت است جهت انان و صداقت و راستی زبان

باعث هر گونه سلامت و امان -

قدم الاختيار في اتخاذ الاخوان فان الاختيار مغيث

یفرق بین الاختیار و الاشرار -

برادر خواندن و دوستی طلبیدن را آزمائش باید که از محک آسمان امتیاز

در میان و بدان بنظر آید-

قبول عذر من المحرم مواجب الكرم ومحاسن الشيم
قبول عذر بمرمان برکریان واجب وارباب خصائل حمیده بآن راغب-
قله الكلام تسأل العوار وتلق من العنساء
سکوت و رزمی عیب پوشش باشد و از لغزش و خطایا در ایمان دارو-
قلیل العلم مع العمل خیر من کثیره بغير عمل-
انک علم با عمل بهتر است از بسیارى علم بی عمل-

باب الکاف

كما ان الشمس والليل لا يجتمعان كذلك حب الله وحب الدنيا
لا يجتمعان-

خدا را کس با دنیا نیابد محال است که آفتاب و شب تا بد
هم خداخواهی و هم دنیاى دون این خیالت و محالست و جنون
کل دعاء یضیق بما جعل فيه الادعاء العلم فانه يتسع-
به ظرف را و ستمقرر است که بزایدتی منظوف کوتهی نماید مگر ظرف علم که از بسیار
منظوف و ستمش افزاید-

کفر النعمة من يلهو وشكرها مستديمها-
کفران نعمت سبب فقاو زوال و شکر نعمت باعث استقامت و کمال-
کل ماض فکان لم کل آت فکان قد-

گذشته گویا که نابوده هر آنکه منبسط که موجود -

کفی بالمرء شغلا بمعائبه عن معائب الناس -

بعیب بینی بامی خود کار داشتن بهتر است از عیوب دیگران فاش ساختن -

کم من نعمة سلبها ظلم کم من دم سفق که فم -

بس الوان نعمتها که ظلم و جورش بزرگ زوال آئینه و باخونهها که سخت و درشت
گوئی زبان و دهن از هم خوریک -

کمال العاقل قوت و جواب الجاهل سکوت -

سخن عاقل قوت روح و دل است و زبان از سخن بستن جواب جاہل -

کن لعنك مسعفا و لهواك مسوفا -

انچه نقصان عقل ثواب اندیش است باختیار آن تحمل ساز و دانچه خواهش نفس کشش
است از لیت و عقل بتاخیر اندازد -

کن بمالك متبرعا و عن مال غیرك متوہرا -

بذل نمودن اموال خویش بخیرات و احسان و دست کشیدن از تصرف مال دیگران است

کن متصفا بالفضائل متبریا من الشر ذایل -

مردم را باید که تصف باشند بفضائل و اجتناب سازند از ذایل -

کثرة البذل آية النبیل کثرة الهزل آية الجھل -

زیادتی داد و دهش شان بزرگی و جلالت است و هزل بسیار ویل بجهل است

کم من ذلیل اغتره عقله کم من عنزیر اذله جهله -

بیشتر ذلیلان عقل یلم بفرست پراخته و باغرت با بندگان را جهل و نهانست ذلیل است

کما تعین تعان کما تدین تُدانُ

چنانکه از خلق خدا کنی پاداشش آن از خدایابی

کلّ یحصد ما رزع و یحجزی ما صنع

هر کس در وی سازد از زراعت شل آن تخمی که افشاند و جزا پاداش عمل می یابد هر چه
شعار او مانده

گندم از گندم بر وید جو ز جو از مکافات عمل غافل شو

کن للمظلوم عننا و للظالم خصما

با مظلوم نصرت و یار می باید و از ظالم عداوت و نیرازی شاید

کو من انسان اهل که لسان کو من انسان استعجل اهل

بیشتر مردم از زبان هلاک گشتند و بسام مردم از وجو احسان بنده هستند

کو من فقیر غنی کو من غنی مفتقر

بسا فقر از نقد قناعت به سر غنی و با اغنیاء از حرص و هوس مجبورت فقر

کیف ینتفع بالنصیحة من یلتذّ بالفیضیة

و عطف و نصیحت نفعی با نکتن نبخشد که ذائقه رسوائی و فضیلت با پسندد

کفی بالمرء ذخیلة ان ل یحب بنفسه کفی بالمرء فضیلة ان

یتقصر بنفسه

غرض نفس خود عین زوال است و احکام نفس نهایت فضیلت و شرافت

کثرة الکلام یملّ السامع کثرة الاحوال یوجب المنع

زیادتی کلام سمع خراشی سامعانت و زیادتی ساجت و احوال باعث ناکامی حرامان

کثرة السؤال يسهر ث اللال -

زیادتی و مبالغہ طلب باعث ملال و عدم حصول مطلب -

کثرة ضلوات الرجل یفسد وقارہ کثرة کذب الرجل

یذهب بهائہ -

از کثرت ضحک و خند مذلت و بکیہا میشود و از کذب و دروغ آبرو و انسانیت میبرد

کن بالمعروف آمر و عن المنکر ناهیا و لمن قطع ارضاً

و لمن حرماً معطياً -

اختیار ساز امر و نیکیها و مانع باش از بدیها و صلہ رحمی آبرو کیست قطع رحم از توخت

و بدیہ کسی را که ترا از عطای خود محروم داشته -

کن عفواً فی قدرتك اجواداً فی عسرتك مؤثراً مع

فاقتك تکمل لك الفضائل -

عفو تقصیر مع القدرة وجود و کرم در عسرت و ایثار در فاقه و مصیبت موجب تکمیل مراتب

فضیلت است -

کذب السفیر یولد الفساد و یفوت المراد -

سفارت دروغ گو باعث فتنه و فساد و سبب فوت مراد -

کثرة المزاج یذهب البهاء و یوجب الشحاعة -

زیادتی مزاج باعث بی آبرویی و مذلت و موجب عداوت و خصومت -

کل شیء یمیل الی اصله کل شیء ینفر من ضده -

هر چیز را به اصل و مثل خود رغبت و از غیر و ناپسند نفرت -

کم من وضیع دفعه حسن خلقه کم من رفیع وضعه ^{فیه} قبحه
 بسا کینگان از حسن و اخلاق بزرگ و جلیل و اکثر بلند قدران از خصال این خوار و ذلیل
 کن عاقلان در امور دنیا جاهلان در امور دنیا
 می باید تر عقل و هوشیاری در امور عقبا و جهل و سفاهت در کارهای دنیا
 کن حیلما فی الغضب صبوراً فی الیهب
 سزاوارست حلم و بردباری وقت غیظ و غضب و صبر و کیبانی هنگام خوف و تعب

باب اللام

لیس من عادة الکرام تاخیر الا انعام لیس من شیء الکرام
 تعجیل الانتقام

کرمیان در بخشش و انعام تاخیر ندارند و در عوض خواستن از گنهگاران تعجیل دارند
 ندارند صرف این مقوله در محامد سلطانی زیبا و برج آن در کتاب مجموعه محاسن حضرت
 خوشنما الحق در گذشتن از انتقام و عطا پاشی بخشش و انعام خاصه ذات بندگان
 عالی مقام است

لن یسبغک الی رزقک طالب لن یغلبک علی ما قد ^{غالب} لک
 طالب بر رزق و روزی تو دست سبقت نیابد و غالبی نبخشد بر تقدیر ترا بحیرت ^{تغلب}
 لا تنظر الی من فوقک و انظر الی من دونک
 از خود بهتر و برتر را نظر کردن شاید بلکه بحال کمتران نگریستن باید
 لكل کبد حرقة لكل جمع فرقة

ہر جگر را در دنیا سوز نیست و ہر جعبیت را اقرار کرد نیست۔

لکل ہر فرج لکل ضیق مخرج۔

انجام ہر عزم و اندوہ ز فادہ و فلاح است و مال مضائق خسرو و مخرج۔

لکل امرء فی مالہ شہر یکان الوارث و المحدث۔

در مال ہر دم و دوشریک است یکی عوارث زمانہ و دیگری وارث دیگانہ۔

لا تفرح بالغناء و الرخاء ولا تغلم بالفقر و البلاء فان

الذهب یجرب بالنام و المؤمن یجرب بالبلاء۔

فرخاکی از ثروت و غمنا نباید و در دوا لم یفقر و غمنا شاید ہنچنانکہ امتحان طلا منحصر

بنابر است۔ ابتلائے مؤمن در بلا ہائے سخت و ناگوار۔

لا تش تصحن عد و اوان ضعف۔

و دشمن را کمتر شمر دن نباید اگر بظاہر شہر حقیر نماید چنانکہ گفتہ اند ع

و دشمن تو را حقیر و بیچارہ شمر و

لم یوفق من استحسن القبیح و اعرض عن قول النبیم

موفق میت یکیدیک دانست فعل تیسج را و لایق اعراض شمر و قول نصیح را۔

لیس فی سرف شہر فلیس فی اقصاد تلف۔

نیت و اسراف مال بزرگی و فضیلت نیست در میانہ روی تلف و نقصان از

شرعیت۔

لکل مقام مقال لکل امرئ مال۔

مناسب ہر مقام کلامے۔ و ہر کس ہر چیز انجامے۔

للاحق مع كل قول يمين لرسول الله في كل حكم تبين
قسم خردن بر کلام کارسها و دلیل نگنجتن بهر حکم طریقۀ انبیاء است -
لا تشركن في رائك جباناً يضعفك عن الامر ويعظم عليك
ماليس بعظيم -

مرد کم همت و جرات را به شورت گرفتن نباید که اراده را ضعیف سازد و امر
ضعیف را عظیم و بزرگ نماید -

ليكن سميعك القرآن ليكن سميعك السخاء والاحسان
بهترین قصص و حکایات قرآنست و عمده ترین خصائل و عادات احسان -
لا تشاور عدوك واستر خبرك -

از دشمنان صلاح جتن ز باید بلکه پوشیدن رازها شاید -
لكل شئ حلية وحلية المنطق الصدق -
برای هر شئی زیور می باید و زیور کلام راستی خوش نماید -
لا تخف الا ذنبك لا ترح الا ربك -

خوف نباید مگر از افعال زویم و امید نباید مگر از خداوند رحیم -
لسانك ان امسكته لنجاك وان اطلقته ارداك -
زبان او سخن بستن را ناست از لغزش و خطا و بی محابا سخن زدن موجب است
عاسته نداد -

لم يوفق من بخل على نفسه بخيرة وخلف ماله لغيره
توفیق برده شده و کسیکه بخلش خیر و نیکیها بر نفس خویش رساند و مال حطام و نیاوش

جهت بیگانه و غنیر باقی ماند.

لم یجعل بالقناعة من لم یکف بلیسیر ما وجد لم یجعل

بالحقه من اشتهی ما لا یجد.

قناعت ندارد و کسی که کفایت ساخت بقلیل و سیر و صاحب عفت نیست آنکه خواش
کرد بچیزیکه چشودش و شوار و غیر است.

لیس ثواب عند الله سبحانه اعظم من ثواب السلطان

العاذل والرجل المحسن.

نیست ثواب عظیم تر پیش خداوند رحیم از ثواب عدالت سلاطین و عطاء واحسان ^{کریم}

لکل شئی زکوة و زکوة العقل احتمال البهال.

هر شئی جهت حفظ و سلامتش زکوة میور است و زکوة عقل سلیتم حمل کلام
جائز بجهت است

لکل شئی فضیلة و فضیلة الکرام اصطناع المعروف

برای هر شئی بزرگی و فضیلت است و فضیلت کرمان حسن ساوک یا مردمان.

لا تشرب السم انک لا علی ما عندک من التریاق.

آشامیدن زهر و سموم نه باید اگر چه دفع آن بوجود تریاق بقیین نماید.

لیس ملتو کل عناء لیس لحرین عناء.

متوکل را فقر و عناء و حرین را ثروت و عناء نه باشد.

لیس بحکیم من طلب حاجته غیر کم لیم.

فصیحی از حکمت و ثمر و بزر داشت کسیکه حاجت خود را از غیر کریم طلب داشت

لیس الملق من خلق الانبیاء لیس الحسد من خلق الاقیما
 تملق وچا لپوسی از عادت انبیا و بغض و حد از خلعت اقیان باشد۔
 لو ان الموت یشتری لا مشتراة الاغنیاء۔
 اگر موت و قفا از اشتراء و ابتیاع بملک و اختیار کسی میرفت ہر ثمنی می خریدند آنرا
 اغنیاء و برنمیداشتند اقامت از دنیا۔

لو جرت الارزاق بالالہاب لم تعش الہائم والحقی۔
 اگر رزق و روزیہا بار باب خرد مختص بودے بہیمہ و بیدارش رازندگان فی صوت
 نہ نمودے۔

اگر روزی بدانش پرفروک زنادان نگتر روزی نہ بود
 لو یعلم المصلی ما یحشاہ من رحمۃ اللہ لما رفع راسہ من السجود
 رحمت خدا کہ برگرد نماز گزار باشد اگر نماز گزار آزا بداند سر از سجود برداشتنش
 ناگوار باشد۔

لن ینجو من الموت غنی لکثرة مالہ لن یسلم من الموت
 فقیر لا قلالہ۔
 زہد داری اغنیاء و بی زری فقر موجب سلامت از موت سبب امان از فوت نیست
 لو یقین الدنیا ہلی احد لم تصل الی من ہی فی ید یدہ۔
 اگر دنیا مختص برائے یک کس بودے حا کے کہ امروز است چنان حکومت
 فرمودے۔

المبسم

من کثرت نعم الله علیه کثرت حاجج الناس الیه -
 یککه مورد نعمتهای الهی است محتاج الیه حاجج تا تنهایی است ازینجا است که ذات
 قدسی صفات سلاطین نامدار و بادشاهان و الایثار که سایه پروردگار است مرجع
 مهام امور اهل روزگاری باشد -

من رضى بالقضاء طاب عيشه من تحلى بالحلم سكن ^{طوبه}
 یککه بقضای الهی راضی گردید خوش گزاید زندگانی و عیش را و یککه زیور علم و صبر
 پوشید خوش کرد آتش غضب و طیش را -

من قبل النصيحة امن من الفضيحة
 یککه قبول ساخت نصیحت - رستگاری یافت از فحیشت -

من تعزى بالله لم يذل له السلطان ومن اعتصم بالله لم
 يضمره الشيطان -

خواستگاران عزت از درگاه پروردگار مصنون اند از ذلیل ساختن سلاطین نامدار
 و عصمت طلبان از حضرت خداوند رحیم محفوظ اند از اضرار شیطان رحیم -
 ما لابن آدم و للفخر اوله لطفه اخرو جيفة لا يدرنق نفسه
 و لا يدفع حنقه -

برفخر و مباهات ابن آدم خاک است که ابتدایش لطفه نجس و اتمایش میتة ناپاک
 نفس خویش را بفکر باروزی نرساند و دفع موت از تدبیر نماند -

من قبض يده مخافة الفقر فقد تجمل الفقير -

کسیکه دست کشید از جود و کرم بنا بر حفظ دینار و درم - رخ داد بقر و غنا و بر تافت
از ور دست غنا چه امساک مال باعث عجلت زوال و بسبب فناست -

من حفرتي الاخيه فقد وقع فيه -

کسیکه برای اہلک برادر مؤمن چاہ میکند خودش اندران می افتد چنانکہ ترجمہ این
مثال عجیبان میگویند - چاہ کندہ را چاہ پیش -

من استبد برائه فقد ضل و هلك -

کسیکه اصرار بر عقل در لئے خویش دارد پیوستہ مضرت و ہلاک خویش میخورد -
من کثر ضحكك قلت هديته -

کسیکہ خندہ بسیار آورد مرعب و سطوت ندارد -

من عرف الله مكنت معرفته ومن خاف الله قلت غنا^{فقد} -

کسیکہ شناخت خدا را در مرتبہ عرفان و حید کامل است و کسیکہ ترسید از خدا اینی از
خوف جہاں با و حاصل -

من نصحتك اشفق عليك ومن وعظك احسن اليك -

ناصح تو شفیق و مہربانست و واعظ تو سالک طریق احسان -

من دنت همتہ فلا تصعبہ -

مصاحبت با شخص کم ہمت نباید کہ ہمت راست نماید -

معاداة الرجال من شيد الجهال ملادة الرجال من

افضل الافعال -

دشمنی با مردم طریقۀ جهال و خلق و تواضع بهترین افعال است -
 من عفت خفت عند الله و زهره و عظمه عند الله قدره
 کسیکه عفت شعار خود دارد بیک می باشد از روی گناه و بزرگ و عظیم است پیش
 خدا از روی مرتبه و جاه -

من صور الموت بین عینیه هان امر الدنيا علیه -
 کسی را که اجل پیش نظر است امور دنیا در چشم حقیر تر است -
 من ظلم نفسه کان لغيره اظلم من اشتغل لغيره المهم
 ضیع آلاهم -

کسیکه نفس خویش ظلمها نماید بر دیگران ظلم شدید از دین ظهور آید و اشتغال با امور غیر ضروری
 و بیوایت باز دارنده از ضرور و واجبات است -

من کتم مکنون دانه عجز طیبیده عن شفاءه -
 کسیکه مرض باطنش مخفی نماید طبیب بیچاره علاجش چنان تواند -
 من خان سلطانه بطل امانه -

خیانت در امور شاهی کردن امان و عافیت خود تلف نمودن است -
 من کثر احسانه کثر خدمه و اعوانه -
 کسیکه دست عطا و احسانش دراز است اعوان و مددگارش و مساز -

من وقف عند قدره اکرمه الناس من تعدی حده
 اهانته الناس -

کسیکه موافق قدر و مرتبۀ خود کار سازد خلق خدا با کرامتش پر دازد و آنکه از حد مرتبۀ

خویش پاک راز و امانت و خواری و ز نظر مردم دار.

ما اقرب الدنیا من الذهاب والشیب من الشباب
دنیا بگذشتن قریب و جوانی به پیری نزدیک.

مرارة الیاس خید من التضرع الی الناس.

تنگی بایس و حرمان بهتزاز التجار و ن باین و آن.

ما افسد الا مل للحل و اقطع الراجل للادل.

آرزو بایس دنیا در عمل خیر چه نضد با انداز و قرب موت و قطع امید چه نضد با پیرا سازد

ما احسن العفو مع الاقتدار ما اقيم العقوبة مع الاعتدال

چه نیکو است عفو در زمان اختیار و قدرت و چه بدتر است عقوبت هنگام اعتدال
ما اقيم بالانسان باطنا عیلا و ظاهرا جیدا.

چه بدتر است انسانی که باطنش مریض عصیان بیار و ظاهرش بصلاح و تقوی نیک
گردار باشد.

ما احسن بالانسان ان لا یشتی ما لا ینبغی.

چه نیکو تر است آنکه صبر نماید بگم شدن مطلوب و چه نیکو تر است کسیکه طلبکاری ننماید
یا امر نامحبوب.

ما اكلت در ارج و ما اطعمت در فاح.

خود خوردن راحت نفس خویش نواستن و خواریدن غیر شرفیضان خود ساختن است

ما لا ینبغی ان تفعله فی الجهر لا تفعله فی السمر.

فعلیکه اظهار و اعلا نش نامر است ترک در کتمان و اخفا هم زیبا است.

ما عثرت البلدان بمثل العدل ما حصنت الاعراض
بمثل البذل -

چه آبادان مینماید شهر را از انصاف و عدالت و چه محفوظ مینماید آبرو را از جود و سخاوت
ما اهدم التوبة لعظيم الجرم -

توبه مردم گناهکار منهدم سازند بکس جرایم کبار است -

ما افتقر من ملك فها و اما ت حتى ايجنى علما -
کسیکه عقل و خرد مملوک اوست فقرش در نگیرد و کسیکه علوم را بحسب و اکتساب زنده
سازد گاه به میرد -

ما احسن بالانسان ان يقنع بالقليل ويحسد بالخيريل

چه نیکوترین نصیحتها است قناعت بر قلیل و داد و دوش بر عظیمه حسنیل -
ما فرار الکرام من الحما کره اهرم من البخیل و مقارفة اللیما
کریم از موت و فنائی خود ناندشید چندانکه از صحبت بخیل و نسیم گریزد -

ما من شئ اخلب لقلب انسان من لسان ولا اخذ

لنفس من شیطان -

در زنده و لهائے انسان زیاده از زبان نیست و فریب دهنده نفسها بالاتر از شیطان نیست

من لم ينتفع بنفسه لم ينتفع به الناس -

کسیکه فائده رسان نفس خویش نباشد نفع دیگران از ویگونه بظهور آید -

ما اکثر الاخوان عند الجفان و اقلهم عند حادثات

الزمان -

بسیار و فراوان باشد خویش و برادر و قتی که دیگر با بطیخ در آید و نایاب می شود غریز
و آقارب و قتی که بلا با بر سر آید -

من ینذل برة انتشار ذکمه -

کسی که طریق عطا و احسان یا دداشت لوائے نیک نامی برافراشت -

من اسرع الجواب لم یذلک الصواب -

سرعیت در جواب برگرداند از راه صواب -

من شاور یدوی التهی والالباب فازی بالنج والصواب -

مشاورت با ارباب عقل و آداب میرساند چل کار و راه صواب -

من وجه رغبتہ الیک وجب المعونة علیک -

کسی که سبب تو را غلب است اعانتش بر تو واجب -

من لیس طید بالانعام حصن نعتہ بالانصر امر -

کشادن دست العام از روی محبت باعث فراوانی دولت و نعمت است -

من الواجب علی الفقیه ان لا ینذل من غیمه اضطرار سواله من

الواجب علی ذی الحجة ان ینذل له لطالبه -

فقیر را سوال نمودن در غیر عالم یاس و اضطرار ناسزاوار است و ارباب جاه و غنا
اجحای مرام سائلین در کار -

ما اقرب النقمة من الظلوم ما اقرب النصرة من المظلوم

بسیار قریب است عذاب الهی از ظالم تنگکار و نهایت نزدیک است نصرت خدا از
مظلوم ناچار -

من کفارات الذنوب الغطام اغاثة الملهوف من افضل

المکارم تحمل المغارم واقراء الضیوف -

از کفارات گناهان کبیره فریاد رسی مظلوم و مہوف است و بزرگترین بزرگیها ادا نمودن
قرض ناداران و خواندن مہمان و ضیوف -

من عذاب لسانه کثر اخوانه -

کسی را که شیرین زبانی با اختیار است اعوان و خواش بسیار است -

من قمع برائة هلاک من استشار العاقل ملک -

کسیکه آنگاه نمود بقبول و غرض خویش در آخرت نداشت و پشیمانها دید و کسیکه مشورت کرد
با عاقل بطلب و مراد فائز گردید -

من غنی عن التجارب عمی عن العواقب من راقب العواقب

سلم من النوائب -

کسیکه استخوان بگوشش روزگار نساخت از انجام کار نا بیناست و کسیکه عاقبت بینی
نمود محفوظ از مصیبت و بلا است -

من سل سيف العدو ان سلب عز السلطان من حم

السائل مع القدمة عوقب بالحرمان -

کسیکه تیغ ظلم بر آهنگت خون مملکت و سلطنت خود ریخت و کسیکه سائل را محروم داشت
انجامش خود سهولت بر او نقصان برداشت -

من طلب خدمة السلطان بغير الادب خرج من السلامة

الى العطب -

کسیکه در خدمت سلطان حداد بندید از محل سلامت بجای هلاکت رسید.
 من دلائل العقل والنطق بالصواب من مرهان الفضل
 صائب الجواب.

دلیل عقل تکلم پرستی و صواب ست و دلیل بزرگی و رسیدن بجواب.
 من اعظم مصائب الاختیار حاجتهم الی ملائمة الله
 اعظم مصیبتها جهت نیکان حاجت افتادن بتواضع و مدارات بدان.
 مانده من استغفار ماضی من استشار.
 کسیکه طلب خیر سازد از ندامت و اراده و آنگاه مشوره جوید بگرایی نرسد.

بَابُ النَّوْنِ

نیکه الجواب من نیکه الخطاب.
 اگر درشت و نالایم خطابت سخت و دشوار برایش جواب ست.
 نعمزاد المعاد الاحسان الی العباد.
 بهترین توشه معاد احسان و کرم نسبت عباد.
 نعمز الجاهل کما وضه علی منزلة.
 نعمت جاهل مانند گشنی است بر فرا بل.
 نال الغنا من رضی بالقضاء نال المنی من عمل لدار البقا
 استغناء یافت هر که راه رضای الهی پیورده و تبت هارید هر که عمل بنابر
 آخرت نمود.

باب الواو

وجدت الحكم والاحتمال انصر لي من شجعان الرجال
 تحمل وبرداشت کلام سخت و دشوار بهترين ياري کنندگان هست از دليلان روزگار
 وقار الشديب احب الي من فضاة الشباب
 تنانت و وقار پير از سالي محبوب تر است از نضارت و تازگي جواني -
 وعد الكريم نقدا و تعجيل وعد اللئيم تسوي و تعجيل
 كريم باغيائي و عده عجلتها سازد و لئيم و عده امر و زرا بفرود اندازد -
 وقهر و اكبر اكره يوقر كمر صغار كمر -
 بزرگ داشت بزرگان ساختن توقير خویش از خردان نخواستن است -
 وفور العرض بابت ذال المال -
 تسكيل مراتب و عزت از بخشش و همت است -

باب الهاء

هلك من ما يعرف قلادة ولم يحزم زامرا
 بتلاي هلاکت است کيکه مرتبه خویش را نشاخت و نشان و وقار خویش را خفالت
 ساخت -

هلك في رجلان محبت غال و مبغض قال -

در یافتن هلاکت را در باب من دو کس یکی دوست من که غلو نماید و دیگر دشمن من که
قلاوت ازو آید -

هیهات ان یفوت الموت من طلب ویبجز من هرب
حسرت و افسوس بر این دو ام یکیا نیست در گرفتن موت کسی را که جوینده و طالب است
و تاخیر نمودن موت بهمت کسی که گریزنده و هارب است -

هواك اعدى علیك من كل عدو فاعلبه والا اهلكك
نفس تو غالب ترین دشمنانست تا برو غلبه نیابی موجب هلاکت و خسارت است -
هالك من رضی عن نفسه و وثق بما استوله له -

هلاک گردید کسی که خود را بر ضایع نفس خویش انداخت و اعتماد بر فریب دهنی او ساخت

باب

یبلغ الصادق بصدقه الا یبلغه الکاذب باحتیاله
درست و راست گوا از صدق خویش مطلقه در یابد که کاذب و دروغ گوار از حیل و ساز
بجصول نه انجامد -

یذبحی ان تكون افعال الرجل احسن من اقواله ولا

تكون اقواله احسن من افعاله -

باید که افعال مردم بهتر باشد از اقوال نه اینکه اقوالش بهتر باشد از افعال -

یمتحن الرجل بفعاله لا بقوله -

ازمایشش مردم از فعل و کردار است نه از قول و گفتار -

یطلبك رزقك اشد من طلبك له فاجل في طلبه -
 طلب نمودن رزق و روزی ترا زیاده از آنست که تو تلاش آن نمائی پس مناسبت
 که بطلب و تلاش آن بنابر حفظ آبرو و اتمام کسب فرمائی -
 یعجبونی ان یکون الرجل حسن الورع متذرها عن الطمع
 کثیر الاحسان قلیل الامتنان -
 خوشش می آید مرا کسیکه صاحب زهد و ورع باشد و حرص و طمع ندارد و احسان بسیار
 کند و منت کمتر ببرد -

IN MEMORY OF
 MUJIB UDDIN AHMED, B.A.
 (Retd. Sessions Judge)
 DEPARTED TO
 MUMBAI UNIVERSITY
 BY HIS SON
 Fushid Ahmed, M.A. LL. B. (Alig.)
 (Retrd. Sessions Judge)

۷۲۷۲

CALL No. { ۷۱۹۲ } ACC. No. ۷۷۷۲

AUTHOR _____

TITLE _____

THE BOOK MUST BE CHECKED AT THE TIME
OF ISSUE

MAULANA AZAD LIBRARY ALIGARH MUSLIM UNIVERSITY

RULES:—

1. The book must be returned on the date stamped above.
2. A fine of Re. 1-00 per volume per day shall be charged for text-books and 10 Paise per volume per day for general books kept over - due.

